

اصول بنیادی سنجش برای معلمان و مدیران مدرسه‌ها

اشاره

بلاک و ویلیام (۱۹۹۸) در کتاب «فنون سنجش کلاسی»، به اهمیت جایگاه سنجش بنیادی اشاره کرده و الزامات استفاده‌ی معلمان و مدیران مدرسه‌ها از سنجش را در قالب «یادگیرنده محور بودن، با هدایت معلم انجام شدن، توجه به منافع طرفین (دانش آموز و معلم)، تکوینی بودن، روندرو به رشد داشتن و محو بودن هدف‌های یادگیری» تشریح کرده‌اند. سنجش در کلاس باید با طرح درس معلم هم سو و مکمل آن باشد و باید به آن به عنوان یک طرح که باید در کلاس اجرا شود، نگریست. در این مقاله، اصول اساسی سنجش، مورد بررسی و بحث قرار گرفته است.

مقدمه

در حالی که بسیاری از محققان در خصوص تعداد زیادی از مفاهیم، اصول، فنون و روش‌های سنجش که معلمان و مدیران نیازمند آگاهی از آن‌ها هستند، بحث کرده‌اند (مانند کالفی^۱ و ماداس^۲، ۱۹۹۷؛ سیزک^۳، ۱۹۹۷؛ ایپل^۴، ۱۹۶۲؛ فار^۵ و گریفین^۶، ۱۹۷۳؛ فلمینگ^۷ و چمبرز^۸، ۱۹۸۳؛ کالیکسون^۹، ۱۹۸۵؛ مایو^{۱۰}، ۱۹۶۷؛ مک میلان، ۲۰۰۱؛ سندرز^{۱۱} و ووگل^{۱۲}، ۱۹۹۳؛ شفر^{۱۳}، ۱۹۹۱؛ استیگیز^{۱۴} و کانکلیسن^{۱۵}، ۱۹۹۲) اما تأکید اندکی روی نقش سنجش در آمادگی و رشد حرفه‌ای معلمان و مدیران شده است [استیگنر، ۲۰۰۰]. همان‌طور که برخی از نویسندگان تذکر داده‌اند، تا کنون استانداردهای حرفه‌ای برای مهارت‌های سنجش معلمان (استانداردها برای صلاحیت معلمان در سنجش دانش‌آموزان، ۱۹۹۰)، چارچوب تکالیف سنجش برای مدیران (ایمپارا^{۱۶} و پلاک^{۱۷}، ۱۹۹۶)، مسئولیت‌های حرفه‌ای در اندازه‌گیری تربیتی (۱۹۹۵) و استانداردهای آزمودن روانی و تربیتی (۱۹۹۹) طراحی و تدوین شده‌اند. استانداردهای تدوین شده به وسیله‌ی مرکز ارزشیابی میشیگان نیز از جمله‌ی همین استانداردها هستند. فراسوی این بحث‌های نظری، معلمان و مدیران نیازمند شناخت اصول اساسی سنجش هستند تا بتوانند در فرایند آموزش از آن‌ها استفاده کنند. از این رو، هدف این مقاله ارائه‌ی مطالب مفید و کاربردی در خصوص مبانی سنجش است.

کلید واژه‌ها:

اصول سنجش، سنجش و یادگیری، سنجش کلاسی.

سنجش، نوعی فرایند قضاوت حرفه‌ای است

اولین اصل، قضاوت حرفه‌ای است که در استفاده و درک سنجش باید مورد توجه قرار گیرد. قضاوت حرفه‌ای فقط در پایان سنجش نیست، بلکه باید در ساخت آزمون‌ها، نمره‌گذاری، ترکیب نمرات، تفسیر نمره‌ها و بازخورد نتایج به دانش‌آموزان و تصمیم‌گیری مورد توجه قرار گیرد. درک این اصل، به معلمان و مدیران کمک می‌کند، از اهمیت قضاوت‌هایشان آگاهی پیدا کنند و در افزایش کیفیت سنجش بکوشند.

سنجش، براساس اصول اندازه گیری شواهد و ارزشیابی صورت می گیرد

درک تفاوت بین اندازه گیری شواهد و ارزشیابی بسیار مهم است. مهارت های اندازه گیری شامل توانایی درک و تفسیر معنی شاخص های توصیفی، متغیرها، هم بستگی، درصدها و چارک ها، نمرات استاندارد، مقیاس های اندازه گیری، نرم کردن و اصول ترکیب نمرات است. درک مفهومی این فنون ضروری است. (البته دانستن این که چگونه محاسبات صورت می گیرند، ضروری نیست.) زیرا با استفاده از این شاخص ها می توان به نقاط قوت و ضعف دانش آموزان پی برد، ویژگی های فنی آزمون ها (روایی و پایایی) را برآورد کرد و دست به تصمیم گیری زد. استفاده از داده ها و تفسیر درست نتایج، موضوع بعدی است. این امر در مورد انواع سنجش (مبتنی بر استاندارد یا در مقیاس وسیع) متفاوت خواهد بود. ارزشیابی با ارزش و شایستگی داده ها برای قضاوت سروکار دارد. همان طور که شپارد^{۱۸} (۲۰۰۰) می گوید: ارزشیابی تحلیل نظام مند شواهد است. معلمان و مدیران باید از مهارت و بینش لازم برای تحلیل شواهد و استفاده از داده ها برخوردار باشند.

سنجش، نوعی تصمیم گیری تحت تأثیر گرایش ها و تمایلات است

هدف های متناقض، کاربردها و فشار نتایج کسب شده، در تمایل معلمان و مدیران به عنوان تصمیم گیران در فرایند سنجش، اثر می گذارد. اکثر معلمان علاقه دارند از «سنجش ساخته پاسخ» استفاده کنند. زیرا باور دارند که

این نوع آزمون، بهترین راه برای پی بردن به درک دانش آموز است. از سوی دیگر، عوامل بیرون از کلاس درس، مانند شرایط آزمون های در مقیاس وسیع، راهبردهای متفاوت سنجش (گزیده پاسخ، کوتاه پاسخ، تشریحی، ...) و عینیت و ذهنیت در آزمون نیز در گرایش معلم و مدیر بر تصمیم گیری خاص مؤثر هستند [مک میلان، ۲۰۰۰]. گرایش ها در سنجش را می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- یادگیری در مقابل ممیزی
 - تکوینی در مقابل پایانی
 - ارزش افزوده در مقابل تطابق با استانداردها
 - سستی در مقابل انعطاف پذیر
 - قابلیت اعتماد در مقابل مفید بودن
 - آزمون های سرعت در مقابل قدرت
 - آزمون های استاندارد در مقابل کلاسی
- این گرایش ها با توجه به هدف سنجش و استفاده ای که از آن می شود، می تواند متفاوت باشد. بنابراین معلمان و مدیران قبل از هر چیز باید بدانند، چه هدفی از سنجش دارند و براساس آن تصمیم گیری لازم را انجام دهند.

سنجش، انگیزش و یادگیری دانش آموزان را تحت تأثیر

قرار می دهد

ویگینز^{۱۹} (۱۹۹۸) از عبارت «سنجش فرهیخته»^{۲۰} برای توصیف فنون و موضوعاتی استفاده کرده است که مر بیان وقتی اقدام به طراحی سنجش می کنند، باید به آن ها توجه کنند. پیام او این است که ماهیت سنجش طوری است که آن چه یاد گرفته می شود، میزان گرایش و علاقه ی دانش آموزان در فرایند

یادگیری را تحت تأثیر قرار می دهد. وقتی ویگینز ادعا می کند سنجش باید فرهیخته باشد، این بازخورد را به ما می دهد که سنجش باید بهبوددهنده ی یادگیری باشد تا ممیزی آن، و در یک قالب کلی تر، دانش آموزان را به یادگیری بیشتر تشویق کند. این که دانش آموز در مواجهه با تکالیف متفاوت سنجش چه واکنشی نشان می دهد، موضوعی است که به معلم و مدیر کمک می کند تا ضمن فهم سنجش، اثرات آن بر یادگیری و انگیزش دانش آموزان را دریابند.

اهمیت خطا در سنجش را باید شناخت

معلمان و مدیران ضمن این که باید بدانند هر نوع سنجش با یک خطا همراه است، باید بتوانند این خطا را تشخیص دهند و در حد قابل قبول نگه دارند. بسته به میزان اهمیت، نتایج پایانی و روایی آزمون متفاوت خواهد بود و خطای

استاندارد قابل قبول نیز چنین شرایطی را دارد. برای مثال، آزمون‌های خطیر (مانند آزمون‌های سراسری) باید از خطای پایین و روایی و پایایی بالایی برخوردار باشند.

سنجش خوب، آموزش را تقویت می‌کند

سنجش ضمن این که بر یادگیری و انگیزش دانش‌آموزان اثر دارد، آموزش را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همان‌طور که شپارد (۲۰۰۰) می‌گوید، سنجش صرفاً فعالیتی برای ممیزی یادگیری نیست، بلکه مکمل آموزش است. وقتی سنجش به‌عنوان مکمل آموزش دیده شود، فعالیت‌ها و تکالیف آن مفیدتر است و به بهبود آموزش منجر خواهد شد. برای مثال، بازخوردهایی که از سنجش حاصل می‌شود، می‌تواند در بهبود فرایند آموزش به معلمان و مدیران کمک کند.

سنجش خوب، رواست

روایی مفهومی مهم و اساسی در سنجش به حساب می‌آید و لازم است فهمیده شود. مفهوم روایی به این امر اشاره می‌کند که آزمون آن‌چه را ادعا می‌کند، بسنجد. روایی انواع متفاوتی دارد و معلمان و مدیرانی که با امر سنجش سروکار دارند، باید با آن‌ها آشنایی داشته باشند. برخلاف پایایی، روایی در همه‌ی آزمون‌ها از ضروریات فنی به حساب می‌آید و در واقع می‌توان گفت هر آزمونی باید روایی داشته باشد.

سنجش خوب، عادلانه و اخلاقی است

یکی از موارد مهم در بحث سنجش

که در تمامی استانداردهای ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به نوعی به آن اشاره شده است، توجه به اصول اخلاقی و عدالت است. شرایط آزمون و سنجش باید برای همه یکسان باشد و تمامی دانش‌آموزان بتوانند آن‌چه را آموخته‌اند، بیان کنند. فرایند سنجش نباید به زبان، نژاد، ملیت و... وابسته باشد.

سنجش خوب، از روش‌های متنوع استفاده می‌کند

سنجش مطلوب روا، خطای کم و روش‌های متنوع دارد. یادگیری فرایندی پیچیده است و نمی‌توان فقط با روشی خاص (مانند آزمون چند گزینه‌ای)، به میزان آموخته‌های دانش‌آموزان پی برد. از این رو، بهتر است مدیران و معلمان از رویکردها و روش‌های متنوع سنجش در کلاس درس استفاده کنند تا بتوانند تصویر جامعی از یادگیری دانش‌آموز ارائه دهند.

سنجش خوب و کارا انعطاف‌پذیر است

معلمان و مدیران در مدرسه با کمبود منابع مواجه هستند. بنابراین باید از کارایی روش‌های سنجش و قابلیت انعطاف آن‌ها و تطابق آن‌ها با شرایط خاص مدرسه مطمئن شوند. دانش‌معلم و مدیر در اجرا و استفاده از نتایج سنجش بسیار مهم و اساسی است.

سنجش خوب، به گونه‌ای تفننی از فناوری استفاده می‌کند

هم‌زمان با توسعه‌ی فناوری، معلمان نیز به دانش لازم برای استفاده از آن در کلاس درس مجهز شده‌اند و

فرصت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری برای کاربرد آن در کلاس درس فراهم آمده‌اند. فنون مبتنی بر رایانه (مانند تصمیم‌ماشینی، بانک سؤال، آزمون‌های مبتنی بر رایانه، تجزیه و تحلیل نتایج و...) اینترنت و سایر منابع فناوری، به معلمان و مدیران کمک کرده است تا بر دامنه‌ی روش‌های سنجش، سهولت اجرا و تصمیم‌گیری افزوده شود و آن‌ها بتوانند به موضوعات مهم‌تری بپردازند.

زیر نویس.....

1. Calfee, 1985, 1986; 1967; McMillan, 2001; & Vogel, 1993; Schafer, 1991; Stiggins & Conklin
2. Masuda
3. Cizek
4. Ebel
5. Farr
6. Griffin
7. Fleming
8. Chambers
9. Gullickson
10. Mayo
11. Sanders
12. Vogel
13. Schafer
14. Stiggins
15. Conklin
16. Impara
17. Plake
18. Shepard
19. Wiggins
20. Educative

منبع.....

McMillan, James H (2000). Fundamental assessment principles for teachers and school administrators. Practical Assessment, Research & Evaluation, 7(8).